

Ljubljanska razstavišča sodobne umetnosti in njihove programske usmeritve /

Mednarodni grafični likovni center, Mestna galerija

Ljubljana, Galerija Škuc in Galerija Equrna

Simona Žvanut

Poročilo z okrogle mize (sreda, 8. oktober 2014, Projektna soba SCCA, Metelkova 6, Ljubljana).

Gostje: Arne Brejc (direktor Galerije Equrna), Alenka Gregorič (programska vodja Mestne galerije Ljubljana in Galerije KC Tobačna 001), Vladimir Vidmar (umetniški vodja Galerije Škuc), Nevenka Šivavec (direktorica Mednarodnega grafičnega likovnega centra)

*Moderatoriki: Saša Nabergoj in Simona Žvanut**

Ljubljana ima kot relativno majhna evropska prestolnica zavidljivo razvejan umetnostni zemljevid, ki ga tvori veliko število muzejev in galerij, tako javnih institucij kot nevladnih zavodov. Večina teh ima dolgoletno tradicijo in profiliran umetniški program, ki vsak na svojem področju prispeva h (bolj ali manj) kakovostni in raznoliki kulturni ponudbi mesta. In ker se v nekaterih ljubljanskih institucijah v zadnjih letih dogajajo večje ali manjše spremembe v njihovem razstavnem programu, kar lahko povežemo s sočasnimi zamenjavami njihovih umetniških/programskih vodij oz. direktorjev, vse to pa seveda vpliva na premike v našem umetnostnem sistemu, sva Saša Nabergoj in Simona Žvanut (avtorica poročila) želeli osvetliti štiri take primere, ki so trenutno najbolj aktualni, ki že imajo širši vpliv ali ga šele začenjajo imeti: javni instituciji Mestno galerijo Ljubljana (Alenka Gregorič, programska vodja Mestne galerije Ljubljana in Galerije KC Tobačna 001) in Mednarodni grafični likovni center (Nevenka Šivavec, direktorica) ter nevladna zavoda Galerijo Škuc (Vladimir Vidmar, umetniški vodja) in Galerijo Equrna (Arne Brejc, direktor). Katere pomembne spremembe so vnesli v svoje programske usmeritve? Kako so njihove smernice povezane z zgodovinsko vlogo posameznega razstavišča v ljubljanskem, pa tudi nacionalnem in mednarodnem umetnostnem sistemu?

Združitev Mestnega muzeja in Mestne galerije Ljubljana z drugimi galerijskimi prostori v Ljubljani v novoustanovljeni zavod Muzej in galerije mesta Ljubljane (MGML) leta 2009 je bila velika sprememba na področju organizacije ljubljanskih kulturnih ustanov. Istega leta je bila na mesto novega programskega vodje Mestne galerije Ljubljana – po upokojitvi Aleksandra Bassina, ki je Mestno galerijo Ljubljana vodil 19 let in pripravljaj predvsem samostojne razstave slovenskih avtorjev srednje in starejše generacije – imenovana Alenka Gregorič, ki je bila predtem umetniški vodja Galerije Škuc. Razstavno politiko galerije je začela spreminjati formalno in vsebinsko; že z

zmanjšanjem razstav s približno 11 do 13 na 5 letno je opozorila na širši problem hiperprodukcije v kulturi pri nas. S spodbujanjem umetnikov k ustvarjanju novih del za prostor galerije (ki jih tudi financirajo) želijo okrepiti svojo vlogo producenta, večjo pozornost pa želi posvetiti tudi spremljevalnim dogodkom (vodstva, pogovori, predavanja itn.) in okrepiti publicistično dejavnost ter tudi tako promovirati galerijo in javnosti čim bolj poglobljeno predstaviti izbrano tematiko. Skupaj z ekipo je formirala tri sklope razstav: obsežne samostojne razstave slovenskih umetnikov (monografske, pregledne, študijske), samostojne razstave mednarodnih umetnikov ter skupinske tematske razstave. Največja vsebinska sprememba pa so zagotovo razstave, ki se vključujejo v javno sfero, so angažirane, participatorne in neposredno nagovarjajo sodobno družbo. Prostor so dobili tudi aktualni trendi v sodobni umetnosti, za katere je značilno prehajanje iz sfere likovnega v miselno, bolj nematerialno artikuliranje umetniških izjav. In občinstvo? Alenka Gregorič meni, da so zaradi novih vsebinskih poglavij zagotovo izgubili nekaj ustaljenega občinstva, vendar so pridobili tudi veliko novega, ki pa je spremembe sprejelo izjemno pozitivno. Hkrati je prepričana, da ohranjajo kontinuiteto temeljnih vsebinskih usmeritev Mestne galerije Ljubljana in njeno tradicijo predstavljanja slovenskih umetnikov.

Nevenka Šivavec je na mestu direktorice Mednarodnega grafičnega likovnega centra od marca 2011. MGLC je edini muzej pri nas, ki je specializiran za zbiranje, preučevanje in predstavljanje grafike ter pripravo mednarodnega grafičnega bienala. Direktorica vidi to dvojno nalogo MGLC-ja kot zelo specifično situacijo, ki je po eni strani prednost, po drugi pa jim bienale vsaki dve leti nalaga ogromno dodatnega strokovnega in organizacijskega dela, a zaradi rigidnosti sistema niti za ta čas ne smejo zaposlovati novih sodelavcev. Po krajši predstavitvi zgodovine in tradicije bienala, s katerim je želela ilustrirati kontekst, v katerega je vstopila s prihodom v muzej, je izpostavila nekaj sprememb, ki jih je vpeljala v razstavni program. Razstavišče v prvem nadstropju je razdelila na dva dela: večji je namenjen obširnejšim razstavam, manjši pa jim skupaj z razstavnim prostorom v pritličju služi kot fleksibilen projektni prostor za različne projekte in razstave (največkrat avtorjev mlajše generacije) ter razstave del iz muzejske grafične zbirke, za katero sicer nimajo prostora, da bi lahko bila na ogled stalno. Razstavni program tako tvori več linij: ena izmed njih so tudi razstave, ki raziskujejo slovenski historični modernizem, ga postavljajo v nove kontekste ter s tem vzpostavljajo sveže povezave s tradicijo bienala. Posebej je poudarila še proces temeljitega urejanja, digitaliziranja in obravnave ogromnega bienalskega arhiva, ki bo s tem zaščiten, predvsem pa na voljo strokovnjakom za nadaljnje raziskave. Skupaj z ekipo so tudi oživili grafične delavnice, ki jih muzej izvaja že več let, koncipirajo pa tudi nove delavnice, namenjene predvsem najstnikom in otrokom. Iz predstavljenega je mogoče sklepati, da direktorica eno izmed svojih osrednjih nalog vidi v razvijanju tradicije bienala, ki bi bila čim bolj smiselno in aktualno prepletena s progresivnim delovanjem muzeja.

Galerijo Škuc, ki deluje v okviru Društva Škuc, je letos januarja po štirih letih zapustil njen programski vodja Tevž Logar in mesto prepustil kustosu mlajše generacije Vladimirju Vidmarju. Galerija Škuc je vse od osemdesetih let, ko je bila središče slovenske sub(kulture) in antipod prevladujoči institucionalni kulturi, kontinuirano eno izmed osrednjih razstavišč ljubljanske nevladne scene. Vidmar je poudaril, da je bil program galerije že od nekdaj zaznamovan s persono umetniškega vodje, ki je tudi edini kustos v galeriji. Kadrovsko izjemno majhna ekipa (direktor, umetniški vodja, njegov asistent, tehnik in čuvaji) morajo na leto realizirati 11 razstav, od tega je polovica avtorskih projektov kustosa, pri drugih pa gre za sodelovanja z različnimi iniciativami, nevladnimi organizacijami in institucijami. Na tem mestu je izpostavil odločitev Alenke Gregorič, da je razpolovila število razstav, kot izjemno pozitivno, vendar to v Galeriji Škuc za zdaj ni mogoče. Posledično trpi priprava kompleksnejšega spremljevalnega programa ob vsaki razstavi, kar vidi kot enega izmed večjih mankov galerije. Kljub omejitvam skušajo z ekipo iskati rešitve; za zdaj so se v sodelovanju s profesorji z več srednjih šol usmerili v razvijanje izobraževalnih programov za srednješolce. Izpostavil je še dve specifični situaciji galerije, ki zahtevata temeljit premislek; in sicer veliko število sodelovanj, ki je z leti morda prešlo v vsebinsko zvođenel mehanizem brez dejanskih kakovostnih intenzivnih *sodelovanj* v smislu izmenjav znanja in izkušenj. Drugi dejavnik pa je »herojska« zgodovina galerije, zaradi katere dandanes na galerijo leti veliko očitkov o preveliki institucionalizaciji in izgubljenem kompasu. Vidmar se strinja, da bo med delovanjem moral iskati odgovore na vprašanja: *Kaj je Galerija Škuc danes, ko je kontekst drugačen, kot je bil v 80-ih? in Kako opredeliti njihovo differentia specifica med množtvom sodelovanj in pozicijo umetniškega vodje?*

Arne Brejc je bil naš edini sogovornik, ki prihaja iz povsem drugačne institucije; lani jeseni je uradno prevzel vodenje Galerije Equrna, ki je bila prva zasebna galerija v nekdanji Jugoslaviji. Ustanoviteljica in dolgoletna direktorica Taja Brejc je galerijo skupaj s Tomažem Brejcem vodila kar 31 let, tako da je v tem času zelo profilirala galerijski program. Equrna je že ob ustanovitvi kot prodajno-razstavní prostor pod svoje okrilje vzela takratno srednjo generacijo likovnih ustvarjalcev in vse do danes je ostala zvesta predvsem likovnim zvrstema slikarstvu in kiparstvu. Ostala je tudi v družinskih rokah, kar zaradi njene zgodovine in vloge obeh staršev (Tomaž Brejc je eden vodilnih slovenskih strokovnjakov na področju umetnostne zgodovine, posebej slikarstva in kiparstva 20. stoletja in sodobne ustvarjalnosti) za novega direktorja predstavlja odgovornost in izziv, kako tradicijo nadgrajevati z lastnimi idejami. Hkrati pa tudi preživeti – galerija se vseeno preživlja s prodajo, ki je po začetku krize leta 2008 zelo upadla. Arne Brejc namerava nadaljevati osredinjenost galerije na slikarstvo in kiparstvo iz več razlogov: tako zaradi prodaje kot tudi zato, ker sta mu ti likovni zvrsti najbližji, najrazumljivejši ter ju zato lahko najučinkoviteje predstavi obiskovalcem. Sočasno želi vseeno vpeljevati nove, morda nekoliko bolj eksperimentalne projekte in več delati s prostorom galerije. Ker je po izobrazbi režiser, ima drugačen občutek do samega prostora, zato

upa, da bo lahko razvijal več tesnejšega sodelovanja z umetniki, raziskoval in pripravljaj razstave, ki bodo s premišljeno postavitvijo še bolj poudarjala sama umetniška dela.

In, kakšni so sklepi okrogle mize? Ne moremo jih strniti v definicijo, to tudi ni bil naš namen. S pogovorom sva želeli s sodelavko vsaj za nekaj ur ustaviti čas in preusmeriti našo pozornost navznoter, v naše institucije, v njihov program; pozornost obiskovalcev posameznih razstavnih prostorov je namreč navadno usmerjena na določeno razstavo oziroma umetnika, manj pa na celoten program galerije. To so vprašanja, ki niso zanimiva le za strokovnjake, ampak tudi za zainteresirano širšo javnost – ki pa ima vse premalo priložnosti, da bi jih lahko zastavila in dobila odgovore nanje. Živahna debata med udeleženci na okrogli mizi in občinstvom je bila za nas znak, da je s tovrstnimi diskurzivnimi dogodki vsekakor treba nadaljevati in odpirati prostor za – pogovor.

** Saša Nabergoj in Simona Žvanut delujeva v Zavodu za sodobno umetnost SCCA - Ljubljana, ki ima že vse od svojih začetkov diskurzivno in prepletajočo vlogo med vsemi ustvarjalci in uporabniki sodobne umetnosti: umetniki, kustosi, teoretiki, kritiki in javnostjo. Naš interdisciplinarni program vključuje produkcijsko, arhivsko, raziskovalno, razstavno in izobraževalno dejavnost. Okrogla miza je bila organizirana v okviru šole za kustose in kritike sodobne umetnosti Svet umetnosti (vodja Saša Nabergoj, koordinatorica Simona Žvanut).*